

Dr hab. inż. Justyna M. Bugaj, prof. UJ
Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej
Instytut Ekonomii, Finansów i Zarządzania

Kraków, 30 września 2022 r.

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Zarządzania

i Komunikacji Społecznej

Instytut Ekonomii,

Finansów i Zarządzania

Ocena rozprawy doktorskiej mgr Oskara Koscha
pt. *Model bibliometrycznego przeglądu literatury w badaniu metodologii
 nauk o zarządzaniu i jakości*, przygotowanej pod kierunkiem naukowym
 promotora dr hab. Marka Szaruckiego, prof. UEK

Podstawa prawna opracowania recenzji

Podstawą opracowania recenzji jest pismo Dyrektora Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie prof. dr hab. Stanisława Popka z dnia 18 lipca 2022 r. z prośbą o ocenę rozprawy doktorskiej mgra Oskara Koscha pt. *Model bibliometrycznego przeglądu literatury w badaniu metodologii nauk o zarządzaniu i jakości*.

Przedmiotem oceny jest przesłana rozprawa doktorska, która zgodnie z wymogami prawnymi powinna stanowić **oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, potwierdzać ogólną wiedzę teoretyczną oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej** kandydata w danej dyscyplinie naukowej (z dn. 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. 2018, poz. 1668 z późn.zm.).

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

PL 30-348 Kraków

tel. +48(12) 664 5632

fax +48(12) 664 5857

www.econ.uj.edu.pl

www.wzks.uj.edu.pl

Kryteria oceny rozprawy doktorskiej

W recenzji przyjęto następujące kryteria oceny:

1. **ogólna wiedza teoretyczna** i problematyka badawcza;
2. cele i hipotezy rozprawy;
3. **oryginalność rozwiązania problemu naukowego, w tym umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej;**
4. struktura pracy, zgodność tematu oraz strona formalna i źródła informacji;
5. mocne i słabe strony dysertacji.

Wymienione kryteria stanowią dalszą treść niniejszej recenzji, którą kończy konkluzja.

Ocena ogólnej wiedzy teoretycznej i problematyki badawczej

Nauki o zarządzaniu i jakości cechują się zmiennością i interdyscyplinarnością, która jest widoczna w każdym ich aspekcie. Dodatkowo ewoluują pod wpływem rozwoju organizacji i nowych trendów w jej otoczeniu: naukowych, ale także technicznych, technologicznych i społecznych innowacji oraz zmian politycznych (Sudoł, 2020: 18). Jednak liczne obecnie dyskusje naukowe wskazują na brak wyrazistej tożsamości nauk o zarządzaniu i jakości oraz powszechnie akceptowanych podstaw metodologicznych, które są źródłem wielu niejasności (Lichtarski, 2015: 40-45) wyrażanych w publikacjach naukowych oraz w dyskusjach podczas konferencji. To oznacza, że w podejściu metodologicznym konieczna jest elastyczność i otwartość w stosunku do wykorzystywanych dotychczas metod i narzędzi badawczych, których skuteczność obecnie może być ograniczona. Nie ze względu na zmieniający się podmiot i przedmiot badań, ale właśnie ze względu na trudność i złożoność prowadzonych badań. Tak koncepcje, jak i twierdzenia wypracowane przy wykorzystaniu określonych narzędzi mogą się dezaktualizować, a także wymagać ponownej weryfikacji, poszerzenia, pogłębienia i unowocześnienia. Stąd rozwój nauk o zarządzaniu i jakości uzależniony jest od prowadzenia studiów teoretycznych oraz badań nad ich metodologią. Dlatego też zakres tematyczny dysertacji wybrany do przygotowania przez mgra Oskara Koscha uważam za bardzo trafny. Liczni badacze (np. Czakon, 2020: 136-137; Hensel, 2020: 32; Bar-Ilan, 2018) wskazują na słabości klasycznych przeglądów literatury, które coraz rzadziej odpowiadają potrzebom badaczy i często ograniczają się tylko do analizy tekstów dostępnych w całości cyfrowo, nie obejmując publikacji w językach narodowych i rzadko dotycząc opublikowanych monografii. Wykorzystanie metody dowolnego przeglądu literatury powinno charakteryzować się powtarzalnością, która zapewni możliwości weryfikacji pierwotnie uzyskanych wyników, a której brak świadczy o niskiej rzetelności prowadzonych badań (tutaj przeglądów). W literaturze można znaleźć publikacje mówiące o deficycie rekomendacji

metodycznych dotyczących przygotowania przeglądów naukowych oraz brak jest dobrych instrukcji rzetelnego przeprowadzania przeglądu w ujęciu systematycznym (Klimas, Stańczyk, Sachpazidu-Wójcicka, 2020: 42). Stąd też coraz wyższe wymagania w zakresie szeregowania wiedzy w sposób rygorystyczny i szczególnie dokładny sprawiają, że stosowanie wysokiej jakości metodyki systematycznych przeglądów literatury staje się nieuniknione. Dlatego też bardzo dobrze oceniam lukę naukową, sformułowaną jako *brak metody naukowej przeglądu literatury, która umożliwiałaby badanie literatury nie znajdującej się w istniejących bazach danych* (s. 5) oraz problem badawczy określony jako: *brak metody naukowej pozwalającej w systematyczny i obiektywny sposób dokonać ilościowo-jakościowego przeglądu literatury, włączając wszystkie typy publikacji, w języku innym niż dominujący w obecnie istniejących bibliograficznych bazach danych*. Tytuł dysertacji odpowiada treści przygotowanych rozdziałów, jest powiązany z luką badawczą, problemem badawczym oraz głównym pytaniem badawczym.

Struktura pracy wynika z postawionych pytań badawczych i celów częściowych. Każdy rozdział rozpoczynają uwagi wstępne i kończy podsumowanie. Swoje rozważania mgr Oskar Kosch słusznie rozpoczął od metodologii nauk o zarządzaniu i jakości. Tutaj szczególnie istotne były kwestie dotyczące problemów związanych z tożsamością nauk o zarządzaniu i jakości. Stąd właściwym okazał się wybór: składowych tego opisu zaadoptowanych przez M. Trockiego (2005: 7) i dobrze zaktualizowanych przez mgra Oskara Koscha (rysunek 5, s. 26) Sprawne przejście do rozważań paradygmatów mgr Oskata Kosch rozpoczął od omówienia pojęcia metodologii i wskazania jej złożoności, jako przedmiotu (metody) oraz celu (pewności poznania naukowego), a także wyróżnienia jej rodzajów: ogólnej i szczegółowej, pragmatycznej i apragmatycznej. Paradygmaty z publikacji polskich badaczy zostały przedstawione na tle międzynarodowych i znaczących prac z tego obszaru i następnie zostały odniesione do stanu obecnego paradygmatów metodologicznych polskich badaczy. Obie te części powinny być połączone treścią, gdyż tematycznie są ze sobą związane. Na koniec tych rozważań została wypracowana definicja własna paradygmatu metodologicznego (s. 39). Metody badawcze rozumie się jako sposoby postępowania (poznania naukowego), które muszą być celowo dobrane. Mgr Oskar Kosch podkreślił (za Koźmińskim, 2007:8), że nauki o zarządzaniu i jakości nie posiadają własnej metody badawczej, lecz czerpią z innych nauk. Przez metodę rozumie się na ogół system założeń i reguł pozwalających na uporządkowanie praktycznej lub teoretycznej działalności, aby można było osiągnąć cel, do którego się świadomie zmierza. Mgr Oskar Kosch stwierdził także (za Czakon, 2019:113), iż poszczególne subdyscypliny rozwijając się osiągnęły stan w którym znaczenie rygoru metodologicznego świadczy o dojrzałości całej dyscypliny (s. 43) oraz iż nauki o zarządzaniu i jakości posiadają odrębność metod badawczych przynajmniej na poziomie ich dostosowania do dyscypliny oraz

metod o charakterze praktycznym (s. 44). W tej części również mgr Oskar Kosch podsumował publikacje odnoszące się do metod badawczych całych dyscyplin i podkreślił, że nadal istnieje niskie utożsamianie się badaczy z instytucjonalnymi granicami dyscyplin, istnieje niska świadomość metodologiczna badaczy danej dyscypliny oraz badacze skupiają się głównie na wykorzystaniu metod pragmatycznych (s. 48). W dalszej części rozdziału zostały sprawnie opisane typologie metod badawczych w naukach o zarządzaniu i jakości, które zostały też dobrze ukazane na rysunku 6. Tutaj też zostały przedstawione przykładowe pytania badawcze (s. 54) związane z rozwojem typologii, identyfikacją grup metodologów, podnoszonych przez nich wątków oraz potencjalnych dyskutantów, wykorzystane następnie także w rozdziale piątym. Rozdział pierwszy kończą rozważania związane z istotą i rodzajami przeglądów literatury oraz dobrym przykładem przeglądów literatury w badaniu metodologii nauk o zarządzaniu i jakości. W podsumowaniu znalazły się także dobre konkluzje dotyczące istotnego wpływu czynnika instytucjonalnego na zaburzenie tożsamości dyscypliny; wykształcaniu różnych tradycji badawczych; negatywnym wpływie wielości istniejących paradygmatów metodologicznych skutkujących brakiem konsensusu wykorzystywanych metod badawczych; wykorzystywaniu szczególnie często w ostatnim czasie przeglądów literatury oraz ich ograniczonej skuteczności w przypadku badania metodologii nauk o zarządzaniu i jakości.

Rozdział drugi dotyczący analizy metodycznych problemów w zastosowaniu bibliometrycznego przeglądu literatury mgr Oskar Kosch słusznie rozpoczął od podkreślenia, że metoda systematycznego przeglądu literatury jest coraz bardziej popularna, choć nie obejmuje języków narodowych, innych typów publikacji niż artykuły, pomija publikacje analogowe i ogranicza do wyników dostępnych baz danych. Mgr Oskar Kosch podkreślił w tym miejscu merytoryczne podstawy dla późniejszego modelowania. Dodatkowo umiejętnie opisał ewolucję bibliometrycznego przeglądu literatury. Skupił się na wyjaśnieniu roli pytań badawczych szczególnie podczas ich formułowania i upowszechniania wyników w bibliometrycznym przeglądzie literatury. W dalszej części słusznie przedstawił źródła danych i sposoby tworzenia sieci bibliometrycznych. Tutaj ciekawym jest podsumowanie praw rządzących zapisem informacji, w tym szczególnie to: *najważniejsze czasopismo zawiera tyle publikacji, co kolejne pięć czasopism; tyle samo publikacji co w tym najważniejszym czasopiśmie jest w 25 czasopismach peryferyjnych*. Następnie mgr Oskar Kosch również dobrze opisał techniki wykorzystywane w bibliometrycznym przeglądzie literatury oraz kontrowersje związane z analizą bibliometryczną, podkreślając, że takie analizy są najczęściej robione w oparciu o sieci konstruowane na podstawie cytowań, mniej zaś uwzględnia się kwestie rozkładów teoretycznych autorów, czasopism czy cytowań (s. 83). Wartością tego rozdziału jest przedstawiona na rysunku 8 analiza SWOT dla zastosowania technik bibliometrycznych

w ocenie badawczej w naukach o zarządzaniu i jakości oraz ekonomii. Na koniec tej części mgr Oskar Kosch przedstawił przegląd wybranego oprogramowania wykorzystywanego w analizie bibliometrycznej. Na koniec tej części sprawnie zostało opisane połączenie analizy bibliometrycznej i systematycznego przeglądu literatury, które to działanie w efekcie uzasadniło sformułowanie luki naukowej, problemu naukowego i głównego celu dysertacji. Kolejną wartością tej części są przedstawione pytania badawcze, które można sformułować na gruncie analizy bibliometrycznej (s. 94-95). Na koniec rozdziału drugiego mgr Oskar Kosch słusznie zidentyfikował problemy związane z wykorzystaniem ograniczonej liczby baz danych. Tutaj przedstawił również sposoby tworzenia sieci bibliometrycznych, techniki poszukiwania literatury (s.107), techniki wyboru literatury i jej oceny (s. 110) oraz techniki analizy i syntezy publikacji poddanych przeglądowi (s. 114). Tutaj też można wyodrębnić kolejną wartość dysertacji zwracającą uwagę na elementy techniczne i technologiczne w tym oprogramowanie własne, które mogą ułatwić tą część pracy badawczej. W podsumowaniu mgr Oskar Kosch stwierdził, że problemy metodyczne obarczone są trudnością wyboru wykorzystanych metod i wymagają podjęcia stosownych decyzji związanych z kształcą prowadzonych badań. Decyzje te powinny być podjęte z perspektywy postulatów teoretycznych dotyczących rozwiązywanych problemów metodycznych lub też faktycznie realizowanych procesów badawczych. Oba rozdziały stanowią zbiór założeń badawczych wykorzystanych w kolejnych rozdziałach dysertacji. Tworzą też podstawy teoretyczne dla dalszych rozważań.

W rozdziale trzecim mgr Oskar Kosch opisał założenia metodyczne budowy modelu bibliometrycznego przeglądu literatury, będące równocześnie założeniami teoretycznymi niezbędnymi do rygorystycznego modelowania w oparciu o rozumowanie dedukcyjne. Sprawnie wykorzystał tutaj integratywny przegląd literatury pozwalający w twórczy sposób łączyć różne sposoby modelowania. Tutaj bardzo dobrze zostało wyprowadzone pojęcie „modelu” i jego typologii wykorzystywanej w badaniach. Wartością tych rozważań jest tabela 12 z przykładami definicji modelu (przy czym *definicja* i *pojęcie* to słowa bliskoznaczne). Następnie sprawnie został przedstawiony proces modelowania (s. 137) z dobrze opisanymi fazami i etapami modelowania (s. 140). Do dalszych prac mgr Oskar Kosch postanowił wykorzystać złożone podejście modeli w ujęciu G. Nadlera, które zostało dość szczegółowo opisane w treści dysertacji począwszy od modelu idealnego teoretycznego, modelu idealnego perspektywicznego, modelu idealnego realizowalnego technologicznie oraz modelu proponowanego. Na koniec tego rozdziału mgr Oskar Kosch sprawnie przedstawił metodę morfologiczną w modelowaniu naukowym, począwszy od opisu jej historii i rozwoju, poprzez przykładowe analizy i modele dwustronne oraz skończywszy na połączeniu modelowania morfologicznego F. Zwicky’ego z systemami idealnymi G. Nadlera. W podsumowaniu słusznie mgr Oskar Kosch przypomniał ponownie przyjęte założenia metodyczne jako układ kolejnych

faz modelowania wraz z zadaniami wykonywanymi w ramach każdej z faz. Skupił się także na podsumowaniu i przedstawianiu wykorzystanych definicji w dalszej treści dysertacji definicji modelu, procesu modelowania, metody morfologicznej oraz modeli idealnych.

W rozdziale czwartym opisana została propozycja modelu bibliometrycznego przeglądu literatury w kontekście trzech podejść z ujęcia G. Nadlera: modelu idealnego perspektywicznego, modelu idealnego realizowalnego technologicznie oraz modelu proponowanego bibliometrycznego przeglądu literatury. Każdy z nich został przedstawiony w układzie formułowania pytania badawczego, poszukiwania literatury, etapów wyboru literatury i jej oceny oraz analizy i syntezy. Mgr Oskar Kosch sprawnie wykorzystał tutaj założenia wynikające z trzech poprzednich rozdziałów do zastosowania modelowania jako metody badawczej wykorzystanej do osiągnięcia celu głównego dysertacji. Wartością tej części są rekomendacje dotyczące propozycji przyszłych badań (s. 194). W rozdziale czwartym dobrze został przedstawiony i opisany autorski model bibliometrycznego przeglądu literatury (załącznik 1) oraz słusznie wskazane jego ograniczenie, wskazujące na to, iż mimo że został zbudowany model proponowany to nie została określona możliwość jego stosowania. Gdyż wiąże się to z przetestowaniem proponowanej metody w celu oceny możliwości zastosowania proponowanego modelu do badania metodologii nauk o zarządzaniu i jakości.

W rozdziale piątym mgr Oskar Kosch opisał zastosowanie modelu bibliometrycznego przeglądu literatury w badaniu metodologii nauk o zarządzaniu i jakości. Najpierw przyjął rozumienie modelu jako wzorca i przedstawił sposoby i przykłady formułowania pytań badawczych. Następnie sprawnie ukazał etapy poszukiwania i wyboru literatury. Na koniec opisał etapy analizy i syntezy. Wykonanie całego przeglądu literatury przy wykorzystaniu opisywanej metody pozwoliło na uzyskanie odpowiedzi na pytanie o możliwości wykorzystania proponowanej metody oraz ukazanie potencjalnych niebezpieczeństw wynikających z niewłaściwej interpretacji wyników oraz uwzględnienia możliwych trudności w wykonywaniu takiego badania. Wartością tej części jest niewątpliwie przeprowadzony i opisany etap po etapie bibliometryczny przegląd literatury wraz z przedstawieniem jego wyników. Mgr Oskar Kosch postawił 4 pytania badawcze, na które w wyniku zastosowanej metody autorskiej znalazł odpowiedzi, opisał je w tekście i przedstawił na czytelnych rysunkach. Podkreślił, że celem bibliometrycznych przeglądów literatury opartych o proponowany model nie jest ocena produktywności naukowej poszczególnych badaczy czy instytucji, ale dokonanie analizy i syntezy zagadnień bądź obszarów tematycznych. Podkreślił również, że jest to metoda dość pracochłonna.

W każdym rozdziale występują licznie części (nagłówki) niewyodrębnione w spisie treści. Dysertację kończy zdecydowanie zbyt ogólne i zbyt krótkie zakończenie. Praca doktorska jest mocno sprofilowana, a umiejętność mgr Oskara Koscha skupienia się na

głównych kwestiach teoretycznych oceniam bardzo dobrze. Można tu było opisać jeszcze wiele elementów powiązanych z metodami badawczymi, w tym przeglądami literatury, czy modelowaniem, lecz w tej postaci dysertacja wskazuje na bardzo dobre naukowe podejście i doświadczenie mgra Oskara Koscha w przygotowywaniu tego typu prac badawczych oraz na jego dojrzałość badawczą.

Zatem podjęcie się przygotowania dysertacji z obszaru (subdyscypliny) metodologii nauk o zarządzaniu i jakości oceniam bardzo pozytywnie. W każdym aspekcie wymaga to dużego nakładu pracy związanego z przeglądem literatury, ale również zrozumieniem trudnych metodycznych zagadnień. To oznacza, że mgr Oskar Kosch poprawnie zdiagnozował aktualny i ważny problem badawczy, dotyczący metod badawczych w naukach o zarządzaniu i jakości. Kryterium to oceniam bardzo dobrze.

Ocena celów i hipotez rozprawy

Mgr Oskar Koch już we wstępie do dysertacji określił dobrze lukę badawczą, problem badawczy i główne pytanie badawcze. Sformułował również pięć pytań pomocniczych (s. 5-6), które następnie zostały przyporządkowane rozdziałom i ponownie powtórzone w „uwagach wstępnych” na początku każdego rozdziału:

1. *Jaka jest specyfika metodologii nauk o zarządzaniu i jakości w Polsce jako obiektu badań?*
2. *Jakie są metodyczne problemy w zastosowaniu bibliometrycznego przeglądu literatury?*
3. *W jaki sposób powinien być budowany model bibliometrycznego przeglądu literatury?*
4. *Co powinien zawierać model bibliometrycznego przeglądu literatury?*
5. *Czy można zastosować proponowany model bibliometrycznego przeglądu literatury w badaniu metodologii nauk o zarządzaniu i jakości?*

Pytania pomocnicze są dobrze sformułowane, jasno określone i przy zastosowanych metodach badawczych umożliwiają znalezienie odpowiedzi, (w opisie, s.6 wkradł się błąd, gdyż mgr Oskar Kosch wymienił pięć pytań, a odniósł się do sześciu).

Pytanie główne wskazało cel główny rozprawy, którym było zbudowanie bibliometrycznego przeglądu literatury, rozumianego jako metoda badawcza. By go osiągnąć opracowano pięć celów częściowych:

1. *Eksploracja specyfiki metodologii nauk o zarządzaniu i jakości jako obiektu badań.*
2. *Ustalenie postulatów teoretycznych sposobu przeprowadzania bibliometrycznego przeglądu literatury oraz faktycznego sposobu ich realizacji.*
3. *Opracowanie założeń metodycznych dla budowy bibliometrycznego przeglądu literatury.*
4. *Zbudowanie modelu proponowanego bibliometrycznego przeglądu literatury.*

5. *Konfirmacja możliwości zastosowania modelu bibliometrycznego przeglądu literatury w badaniu metodologii nauk o zarządzaniu i jakości.*

Cele cząstkowe również są sformułowane dobrze. Stanowią logiczną kontynuację postawionych pytań pomocniczych. Zostały one opisane w dysertacji w poszczególnych rozdziałach i osiągnięte w treści. Tabela 1 (s. 8) przedstawia sprawne podsumowanie luk naukowych, pytań badawczych i celów naukowych w połączeniu z wykorzystanymi metodami badawczymi oraz rozdziałami, w których znajduje się ich opis. Dodatkowym atutem jest rys. 1 (s. 9) ukazujący relacje zachodzące pomiędzy fragmentami rozprawy. Wprowadza on większą czytelność treści oraz wskazuje na nieliniowość struktury dysertacji. Na stronie 196 wskazana jest hipoteza badawcza: *proponowany model bibliometrycznego przeglądu literatury może być zastosowany do badania metodologii nauk o zarządzaniu i jakości.* Nie została ona zakwalifikowana jako poznawcza, metodyczna lub użyteczna. Jednak jest dobrze sformułowana i przy wykorzystanym podejściu badawczym jest możliwa do zweryfikowania. Oceniam to kryterium pozytywnie.

Oryginalność rozwiązania problemu naukowego, w tym umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej

Mgr Oskar Kosch wykorzystał bardzo dobrze w dysertacji następujące metody badawcze:

- systematyczny i półsystematyczny przegląd literatury z redukcją niezupełną;
- integracyjny przegląd literatury;
- modelowanie w oparciu o postulaty teoretyczne;
- testowanie modelu poprzez konstrukcję pierwowzoru, przy wykorzystaniu redukcji niezupełnej.

Umiejętność wykorzystania tych metod oceniam bardzo wysoko. Można ją zakwalifikować jako zaawansowaną kompetencję naukową. Świadczy to o dojrzałości naukowej mgra Oskara Koscha. Proces badawczy opisany najpierw w rozdziale czwartym, a następnie ukazany na przykładzie w rozdziale piątym składa się z tych samych etapów: formułowania pytania badawczego, poszukiwania literatury, etapów wyboru literatury i jej oceny oraz analizy i syntezy. Takie podejście również świadczy o dojrzałości badawczej mgra Oskara Koscha. Stąd cały proces badawczy oceniam pozytywnie. Przyjętą w pracy procedurę badania oceniam dobrze, podobnie jak wykorzystane w rozprawie metody i narzędzia badawcze. Bardzo wysoko oceniam umiejętność samodzielnego planowania pracy badawczej. Treść merytoryczna odpowiada zapotrzebowaniu teorii i praktyki w zakresie modelu bibliometrycznego służącego badaniu literatury w naukach o zarządzaniu i jakości.

Dodatkowym atutem dysertacji są jej potencjalne wartości aplikacyjne. Oceniam to kryterium pozytywnie.

Ocena struktury pracy i zgodność tematu oraz strony formalnej i źródeł

Przedstawiona do oceny dysertacja stanowi logiczną całość podporządkowaną problematyce badawczej (od ogółu do szczegółu). Ma charakter teoretyczno-metodyczny z propozycją testowania przedstawionego modelu. Dysertacja obejmuje 255 stron wraz z załącznikiem (model bibliometrycznego przeglądu literatury). Składają się na nią: pięć rozdziałów, złożonych następnie z podrozdziałów, spisu treści, wstępu, zakończenia, bibliografii (552 oraz 5 aktów prawnych), spisu tabel (37) i rysunków (39) i załącznika. Część podstawowa dysertacji znajduje się na 230 stronach. W pracy dobrze zastosowano przypisy w tekście.

Struktura dysertacji ogólnie jest dość zrównoważona, tylko rozdział 2 zawiera 8 podrozdziałów, a pozostałe posiadają po 5 podrozdziałów. Jednak w treści można znaleźć liczne wyróżnienia, które można odczytać jako nienumerowane i nieoznaczone w spisie treści nagłówki. Zdecydowanie poprawiłyby czytelność pracy, umożliwiając lepszą nawigację po rozważaniach. Należą do nich, w rozdziale pierwszym:

- *Tożsamość rezultatu, s. 15;*
- *Tożsamość funkcjonalna, s. 17 (z dodatkowymi sekcjami wyróżnionymi w tekście: Rodzaje działalności; Rozwój kadr naukowych; Środowisko naukowe; Kształcenie z zakresu zarządzania; Studenci i absolwenci, praktycy zarządzania);*
- *Tożsamość instytucjonalna, s. 19; (z sekcjami: Polska Akademia Nauk, Komitet Badań Naukowych; Polska Komisja Akredytacyjna; Szkoły wyższe; Instytucje i jednostki naukowe; Społeczne organizacje naukowe;*
- *Pojęcie metodologii, s. 27;*
- *Paradygmaty metodologiczne polskich badaczy – podstawy sformułowania, s. 30;*
- *Paradygmaty metodologiczne polskich badaczy – stan obecny, s. 36;*
- *Definicja metody badawczej, s. 41;*
- *Odrębność metod badawczych nauk o zarządzaniu i jakości, s. 42;*
- *Polimetodyczność i eklektyzm metodologiczny nauk o zarządzaniu i jakości, s. 45;*
- *Typologie metod badawczych w naukach o zarządzaniu i jakości, s. 48;*
- *Istota przeglądu literatury, s. 55;*
- *Rodzaje przeglądów literatury, s. 61;*
- *Systematyczne przeglądy literatury, s. 64;*
- *Przykłady przeglądów literatury w badaniu metodologii nauk o zarządzaniu i jakości, s. 67.*

W rozdziale drugim:

- *Źródła i powstanie bibliometrii, s. 79;*
- *Kontrowersje związane z analizą bibliometryczną, s. 82;*

- Bibliometryczny przegląd literatury w NoZij jako połączenie analizy bibliometrycznej i systematycznego przeglądu literatury, s. 86;
- Autorzy w bibliometrycznym przeglądach literatury, s. 91;
- Struktura bibliometrycznych przeglądów literatury, s. 91;
- Operacjonalizacja badań oraz pytania badawcze, s. 92;
- Struktura opisu zastosowanej metody w bibliometrycznych przeglądach literatury, s. 95;
- Bazy bibliograficzne wskazywane w literaturze, s.97;
- Źródła danych używane przez badane publikacje, s. 98;
- Problemy związane z bazami Web of Science oraz Scopus, s. 101;
- Techniki poszukiwania literatury, s. 107;
- Techniki wyboru literatury i jej oceny, s. 110;
- Techniki analizy i syntezy publikacji poddanych przeglądowi, s. 114;
- Oprogramowanie sugerowane w literaturze, s. 120;
- Oprogramowanie wykorzystywane w badanych publikacjach, s. 122;
- Użycie oprogramowania w oparciu o język programowania R, s. 123;
- Techniki bibliometryczne a oprogramowanie, s. 124;

W rozdziale trzecim:

- Definiowanie pojęcia model, s. 129;
- Typologia pojęcia „model”, s. 132;
- Model a ogólna teoria systemów, s. 134;
- Proces modelowania, s. 137;
- Szczególna popularność IDEALS w polskiej nauce, s. 146;
- Model idealny teoretyczny, s. 148;
- Model idealny perspektywiczny, s. 150;
- Model idealny realizowalny technologicznie, s. 150;
- Model proponowany, s. 151;
- Historia i rozwój modelowania morfologicznego, s. 151;
- Analiza morfologiczna w wersji F. Zwicky’ego, s. 153;
- Tworzenie modeli dwustronnych metodą morfologiczną, s. 156;
- Połączenie modelowania morfologicznego F. Zwicky’ego z systemami idealnymi G. Nadlera, s. 160;

W rozdziale czwartym:

- Formułowanie pytania badawczego, s. 166;
- Poszukiwanie literatury, s. 167;
- Etap wyboru literatury i jej oceny, s. 168;
- Analiza i synteza, s. 169, (w tym: Analiza wydajności, Mapy nauki, Analiza sieci, Synteza);
- Formułowanie pytania badawczego, s. 178;
- Poszukiwanie literatury, s. 178;
- Etap wyboru literatury i jej oceny, s. 181;
- Analiza i synteza, s. 182 (w tym: Analiza wydajności, Mapy nauki, Analiza sieci, synteza);

- *Formułowanie pytania badawczego, s. 187;*
- *Poszukiwanie literatury, s. 189;*
- *Etap wyboru literatury i jej oceny, s. 189;*
- *Analiza i synteza, s. 189, (w tym: Analiza wydajności, Mapy nauki, Analiza sieci, Synteza);*
- *Zasoby i konfiguracja modelu, s. 192;*

W rozdziale piątym:

- *Jakie można wyłonić grupy metodologów nauk o zarządzaniu i jakości? s. 209;*
- *Jakie są wątki dyskusji wspólne dla tych grup i odróżniające je od grup innych? s. 214;*
- *Czy można oczekiwać jednolitych głosów w dyskusji w ramach każdej ze zidentyfikowanych grup metodologów? s. 219;*
- *Kogo należy w pierwszej kolejności uwzględnić w prowadzeniu takiej dyskusji? s. 221.*

Z drugiej strony, umieszczenie ich w spisie treści skłoniłoby mgra Oskara Koscha do przeformułowania niektórych z nich (np. tych odpowiadających pytaniom badawczym). Lub też na opracowanie bardziej spójnego nazewnictwa, lepiej odpowiadającego treści dysertacji i kolejności opisanych etapów prac dedukcyjnych (część sformułowań zawiera jedno lub dwa słowa, część jest bardzo złożona). Stąd część niewymienionych nagłówków wymagałaby przeformułowania (np. *synteza*).

Dysertacja jest przygotowana bardzo starannie. Mimo to mgr Oskar Kosch nie uniknął drobnych błędów stylistycznych, w tym językowych (np. na s. 128 brakuje słowo „zbiór” w zdaniu; s. 144 zamiast „odpowiedny” powinno być „odpowiedni”). Praca jest bardzo dobrze sformatowana. Tabele są przygotowane czytelnie mimo zmniejszonego kroju liter, podobnie jak złożone rysunki (np. rys 19, 26). Wszystkie zostały także bardzo dobrze opisane w tekście. Można się zgodzić, że część rysunków powinna być nazwana wykresami (np. rys 3, 4, 9, 10, 11, 12, 13, 30), jest to jednak mało istotna kwestia biorąc pod uwagę całą dysertację mgra Oskara Koscha. Wykorzystane kolory podkreślają przedstawione dane.

W pracy wykorzystano imponującą liczbę pozycji bibliograficznych (w tym zdecydowana większość jest anglojęzyczna) oraz 5 pozycji własnych przygotowanych samodzielnie i we współautorstwie. Pozycje te były przywoływane dobrze w dysertacji. Bibliografia jest aktualna i odpowiada poruszonym w dysertacji zagadnieniom, stąd to kryterium oceniam dobrze.

Mocne i słabe strony dysertacji

Mgr Oskar Kosch przygotował bardzo dobrą dysertację w oparciu o systematyczny i integracyjny przegląd literatury. Zaplanował i dobrze przeprowadził badania własne. Interpretację i dyskusję zaprezentowanej metody badawczej również oceniam pozytywnie,

podobnie jak przedstawione przyszłe kierunki badań. Na uznanie zasługują solidnie przeprowadzone, opisane i przedstawione przeglądy literatury w treści dysertacji i w tabelach (np. tabela 3, 7, 9, 10). Warsztat badawczy mgra Oskara Kosach oceniam bardzo wysoko jako ponadprzeciętny.

Słabo oceniam strukturę pracy oraz przedstawiony spis treści. A także zakończenie dysertacji, które w mojej opinii jest zbyt krótkie i dość ogólne. Niewystarczająco nawiązuje do założeń i wykonanej pracy badawczej w całej dysertacji.

Konkluzja

Mając na uwadze przedstawione argumenty oraz wszystkie mocne i słabe strony dysertacji, oceniam pozytywnie rozprawę doktorską mgra Oskara Koscha pt. *Model bibliometrycznego przeglądu literatury w badaniu metodologii nauk o zarządzaniu i jakości*, przygotowanej pod kierunkiem naukowym promotora dra hab. Marka Szaruckiego, prof. UEK. Doktorant opanował ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości oraz umiejętność samodzielnego projektowania i prowadzenia pracy naukowej. Uporządkował i scharakteryzował dorobek naukowy w obszarze metodologii badań w naukach o zarządzaniu i jakości oraz na podstawie badań własnych opracował autorski model bibliometryczny umożliwiający badanie literatury w naukach o zarządzaniu i jakości. Potwierdził niniejszym, że **potrafi rozwiązywać oryginalne problemy naukowe** w zakresie zastosowania wyników badań własnych.

Moim zdaniem dysertacja mgra Oskara Koscha spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim. Moja ocena recenzowanej pracy w tym zakresie jest pozytywna.

Biorąc pod uwagę jakość i rzetelność przygotowanej dysertacji wnoszę o jej wyróżnienie.